

Наталія ВОЛИНЕЦЬ

професор кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних
дисциплін Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького
(м. Хмельницький, Україна),
доктор психологічних наук, доцент

**АКТУАЛЬНІ ПЕРЕЖИВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
ТА ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАГОСТРЕННЯ
ВІЙСЬКОВОЇ СИТУАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ**

Під час війни люди можуть зазнати різноманітних травмуючих подій. Травматична подія – це шокуючий, страшний або небезпечний досвід, який впливає на особистість емоційно. Це підвищує ймовірність розвитку проблем з психічним здоров'ям, таких, як посттравматичний стресовий розлад, тривожність і депресія, а також погіршення результатів життя як в умовах сьогодення, так і в майбутньому.

В умовах збройних конфліктів порушуються права людини, що нерозривно пов'язано з гуманітарними кризами, коли переважають проблеми обмеження прав і свобод, влади та зникають можливості здорового життя з можливістю процвітання, особливо в контексті несприятливих умов життя, обмеженої мобільності та права на працю, що загалом сприяють погіршенню фізичного та психічного здоров'я. В умовах жорстоких збройних конфліктів люди розуміють, що вони можуть бути відокремлені від своїх сімей і громад, що посилюватиме їхню травматизацію та негативні переживання. Окрім того, вони можуть бути свідками чи брати участь у вбивствах, можуть отримати фізичні ушкодження та переживати інші травматичні події. Збройні конфліктні ситуації глибоко впливають на життя людей, оскільки породжують душевні та тілесні страждання.

Детермінанти психічного здоров'я містять не тільки індивідуальні чинники, але також соціальні та соціально-політичні та їх взаємодію. Дослідники глобального психічного здоров'я та світової економіки збирають дедалі більше даних, які пов'язують соціальну нерівність із підвищеним ризиком проблем із психічним здоров'ям [1]. Обмеження доступу до можливостей жити повноцінним життям та сприяти благополуччю суспільства особливо характерні для біженців (переселенців), у яких багато проблем із психічним здоров'ям, обумовлених соціальними, економічними та фізичними умовами [2]. При збройних конфліктах найбільший страх і жах у більшості сучасних людей викликають високі ймовірності бути звалтованими, катованими чи побитими, фізично приниженими на очах близьких або вторгнення агресивних і ненависних злочинців у приватну

власність. Люди не за власною волею безпосередньо включаються в невідворотність невизначеності життєвої ситуації, що виявляється для них психологічно найбільш травматичним середовищем.

Війна може мати згубний вплив на фізичне та психічне здоров'я людей. Це пов'язано не тільки з тим, що люди втрачають свої домівки та переміщуються, що є непрямим наслідком зруйнованої інфраструктури, а також пов'язано з безпосереднім виникненням насильства (вбивств, катувань чи потрапляння в інші ситуації, що загрожують життю). У дослідженнях, проведених за участю людей, які зазнали травм внаслідок збройних конфліктів, зазначається про високий рівень прояву у них психічних розладів, депресії, тривоги та посттравматичного стресового розладу (ПТСР). А як відомо, особи, які страждають на ПТСР, мають вищий рівень супутніх психічних та фізичних захворювань, включаючи підвищену схильність до суїциду [3–4]. Необхідно зазначити, що науковцями виявлено, що вплив тяжкої травми, пов'язаної з війною, є фактором ризику дисфункції міжособистісних відносин через 15 років після того, як люди стали жертвами збройного конфлікту [5].

У «Всесвітній доповіді про насильство та здоров'я» ВООЗ визнає, що насильство та жорстокість через конфлікти пов'язані з низкою психологічних та поведінкових проблем, включаючи депресію, тривожність, суїцидальну поведінку та посттравматичний стресовий стрес. Експерти ВООЗ у цій галузі стверджують, що поки країни продовжують покладатися на насильство для вирішення конфліктів, це залишатиметься проблемою громадського здоров'я, і закликають до додаткових досліджень у цій галузі, щоб краще зрозуміти наслідки міжособистісного насильства через конфлікти/війни для психічного здоров'я населення [6].

Експериментальним шляхом науковцями виявлено два типи важких травматичних подій у збройних конфліктах: 50 % подій були пов'язані з власним життям учасників, які перебувають у небезпеці, і 50 % подій стосуються учасників, які стали свідками надзвичайного насильства, завданого іншим, або результату насильства по відношенню до інших (наприклад, вбивство, катування, побачення спалених або спотворених тіл) тощо. А отже, внаслідок короткострокового та середньострокового впливу війни, існують довгострокові наслідки для психічного здоров'я, міжособистісного та соціального функціонування особистості [5].

Отже, збройні конфлікти, війни та інші форми організованого насильства впливають на психічне та фізичне здоров'я особистості, що оголює проблематику організації психологічної роботи у напрямках підвищення обізнаності спільноти про психологічні наслідки збройних конфліктів, а саме: посттравматичного стресового розладу, афективних та тривожних розладів, психотичних та невротичних розладів особистості, зловживання психоактивними речовинами та суїцидальні наміри, щоб попередити катастрофічну ситуацію з психічним здоров'ям у країні.

Для ефективної підтримки осіб, які страждають від збройного конфлікту, необхідний більш глобальний підхід до психічного здоров'я. А психологи, психіатри та інші фахівці в галузі психічного здоров'я мають організувати співпрацю у навчанні, обміні досвідом, у розробці програм психологічної підтримки та супроводу тощо.

1. Wali N., Chen W., Rawal Lal B., Amanullah A. S. M. and Renzaho A. M. N. Integrating Human Rights Approaches into Public Health Practices and Policies to Address Health Needs amongst Rohingya Refugees in Bangladesh: A Systematic Review and Meta-ethnographic Analysis. *Archives of Public Health*. No. 1, 2018. doi: 10.1186/s13690-018-0305-1.

2. Slone M., Man Sh. Effects of War, Terrorism, and Armed Conflict on Young Children: A Systematic Review. *Child Psychiatry and Human Development*, Vol. 47, No 6, 2016. doi: 10.1007/s10578-016-0626-7.

3. Kulka RA, Schlenger WE, Fairbank JA, Hough RL, Jordan BK, Marmar CR, Weiss D.S. Trauma and the Vietnam war generation: *Report of findings from the National Vietnam veterans readjustment study*. Brunner/Mazel Psychological Stress Series, 1990.

4. Priebe S, Bogic M, Ajdukovic D, Franciskovic T, Galeazzi G, Kucukalic A, Lecic-Tosevski D, Morina N, Popovski M, Vang D, Schutzwhol M. Mental Disorders following war in the Balkans. *Arch Gen Psychiatry*. 2010; 67(5): 518–28.

5. Munjiza, J., Britvic, D., Radman, M. et al. Severe war-related trauma and personality pathology: a case-control study. *BMC Psychiatry*. 17, 100 (2017). URL : <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1269-3>.

6. World Health Organisation. World report on violence and health. Geneva: World Health Organisation; 2002. URL : <https://cutt.ly/vPFWL0r>

Марина ГЛУХ

в.о. завідувача кафедри публічного права
Державного податкового університету
(м. Ірпінь Київської обл., Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

Наталія КОВАЛКО

професор кафедри фінансового права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна),
доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України

ФІНАНСОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНЕ ФІНАНСОВЕ ПРАВО: ДО ПРОБЛЕМ СПІВВІДНОШЕННЯ

В умовах глобалізації значно підвищилось міжнародне співробітництво держав у фінансовій сфері, основним результатом якого стало вироблення цілої системи міжнародних фінансових норм. На сучасному етапі розвитку міждержавної співпраці формуються нові підходи до проблеми